

Iskolai Közösségi Szolgálat gyakorlata a szerzetesi fenntartású gimnáziumokban II.

A szerzetesi iskolák IKSZ-programjai 10 éves távlatban

The Practice of School Community Service in Monastic Schools II.

The IKSZ-programs of monastic schools in a 10-year perspective

Bodó Márton

*A Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány
oktatási referens*

Abstract

This study on the School Community Service (IKSZ) practice in monastic schools attempts to answer the following questions: What are the international ecclesiastical antecedents of the introduction of IKSZ in Hungary? What international examples exist for effective service-learning programs that increase social sensitivity? Since the introduction of community service in 2012, how did the professional support for the program developed in the Hungarian public education system? How did the introduction of IKSZ in 2012 impact the former TESZI program in monastic schools? How did the program change during the COVID pandemic? What are the three models that can be outlined in the practice of monastic schools for the pedagogically effective or less effective use of IKSZ in terms of developing social competences? There is a narrow circle of monastic schools that introduced the program adopted from the Fényi Gyula Jesuit High School, popularly known as TESZI, even before the introduction of the IKSZ in 2012, and struggled with adaptation, integration with the IKSZ, and the situation during COVID. These schools represent two different models, and the Fényi Gyula path represents a third possible approach. All of this can provide multiple lessons for the public education system as a whole. The following options are outlined: using the program for the development of social competences and using the program for other pedagogical purposes.

Keywords: School Community Service, development of social competences, service-learning, community service, action sociale

Absztrakt

A szerzetesi iskolák Iskolai Közösségi Szolgálati gyakorlatáról szóló tanulmány a következő kérdésekre igyekszik választ adni: Milyen nemzetközi egyházi előzményei vannak a magyar IKSZ bevezetésének? Milyen nemzetközi példák vannak a hatékony, szociális érzékenységet

növelő service-learning programokra? A közösségi szolgálat 2012-es bevezetése óta hogyan alakult a program szakmai támogatása a köznevelési rendszerben országosan? A szerzetesi iskolákban milyen hatással volt a korábbi TESZI-programra a 2012-es IKSZ országos bevezetése? A covid milyen válaszokat igényelt a program átalakításában? Milyen 3 modell körvonalazható a szerzetesi iskolák gyakorlatában az IKSZ hatékony vagy kevésbé hatékony pedagógiai felhasználására a szociális kompetenciák fejlesztése terén?

Egyértelműen körvonalazódik a szerzetesi iskolák egy szűk köre, amelyek bevezették a TESZI néven elterjedt Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumtól átvett programot még az IKSZ 2012-es bevezetése előtt, és megküzdöttek adaptálásával; az IKSZ-hez illesztésével, illetve a covid alatti helyzettel egyaránt. Ezek az iskolák 2 különböző modellt képviselnek, illetve a Fényi Gyula útja jelent egy 3. lehetséges megközelítést. Mindezek számos tanulsággal szolgálhatnak a köznevelési rendszer egésze számára a jövőre nézve. Elsődlegesen az elé a választás elé állítva az iskolákat, hogy szociális kompetenciák fejlesztésére használják a programot vagy más pedagógiai célra, vagy akár elsősorban a társadalmi hasznosság van a fókuszban a pedagógiai jelleg helyett.

Kulcsszavak: Iskolai Közösségi Szolgálat, szociális kompetenciák fejlesztése, service-learning, community service, szeretetszolgálat

1. A közösségi szolgálat program előzményei az egyházi közoktatásban

A másokon való segítség, a szolgálat lelkiülete a történelmi egyházak mindegyike számára fontos. Ennek kifejezője a szeretetszolgálat, diakónia és a szociális tanulás. Az ezredfordulón a hazai egyházi iskolák közül nemcsak a katolikus, hanem az evangélikus,¹ illetve a református intézmények is bevezettek szolgálati célú programot intézményeikben. Magyarországon ebben a folyamatban a katolikus és a református iskolák jártak élen.

Zarándy Gergely dolgozatában így fogalmaz:

A magyar közoktatásban-köznevelésben az egyik első olyan – az adott intézmény Pedagógiai Programjába illesztett – kötelező tanulói tevékenység, ami a most törvényileg bevezetett közösségi szolgálat előzményének tekinthető, a miskolci Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumban valósult meg. Egyúttal a katolikus közoktatási intézmények részéről ez volt az első, úttörő vállalkozás, amelynek programját több más katolikus iskola is átvette, a maga viszonyaihoz igazítva. (Zarándy, 2014, 24.)

A következő 14 intézmény vette át a programot első körben a jezsuita intézménytől:

- Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium, Budapest
- Budapesti Ward Mária Gimnázium, Budapest
- Dugonics András Piarista Gimnázium, Szeged
- Ferences Gimnázium, Szentendre

¹Evangélikus iskolai jó gyakorlat lásd: Szehlo Gábor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium honlapján, lásd <https://gimnazium.szehloiskola.hu/tudnivalok/iskolai-kozossegi-szolgalat/>

- Lévy József Református Gimnázium és Diákotthon, Miskolc
- Patrona Hungariae Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskola, Budapest
- Piarista Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Boldog Donáti Celesztina Óvoda, Nagykanizsa
- Piarista Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és Óvoda, Kecskemét
- Piarista Gimnázium, Budapest
- Piarista Gimnázium és Kollégium, Vác
- Piarista Szakképző Iskola és Kollégium, Göd
- Svetits Katolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Debrecen
- Szent István Egyházi Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Makó
- Szent József Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Debrecen
- Congregatio Jesu (Angolkisasszonyok) Ward Mária Leánygimnáziuma és Kollégiuma, Kecskemét.

A későbbiekben más egyházi iskolák is átvették ezt a programot. A felsoroltak közül 11 szerzetesi iskola. 2 intézmény katolikus egyházmegyei fenntartásban van.

A 2023-as felmérés alapján² általánosságban elmondható, hogy számos itt felsorolt intézmény (pl. a piaristák TESZI, a ferencesek TESZI, a ciszterek Szent Erzsébet Szeretetszolgálat néven) (2006)³ vette át a szeretetszolgálat-programot, és működtette már a közösségi szolgálat országos, 2012-es felmenő rendszerű bevezetése előtt. A mostani felmérés viszont rávilágított arra is, hogy voltak szerzetesi intézmények, amelyek ekkor még nem ismerték ezt a programot. Egy fenntartó több intézménye között is volt, amelyik átvette, más meg nem. Ez elmondható a ferences fenntartású gimnáziumokra is: a szentendrei Ferences Gimnázium kezdte el a programot 2012 előtt, viszont a másik 2 ferences gimnáziumban nem indult meg a TESZI-program (vagy csak később). A piarista iskolák mindegyike sem csatlakozott azonnal, a cisztereknél sem minden intézmény volt részese a TESZI-nek. A szalézi iskolákban pedig az oratórium program volt előzménye az IKSZ-nek, ami továbbra is működik.

2. Az Iskolai Közösségi Szolgálat 2012-es bevezetésének hatása

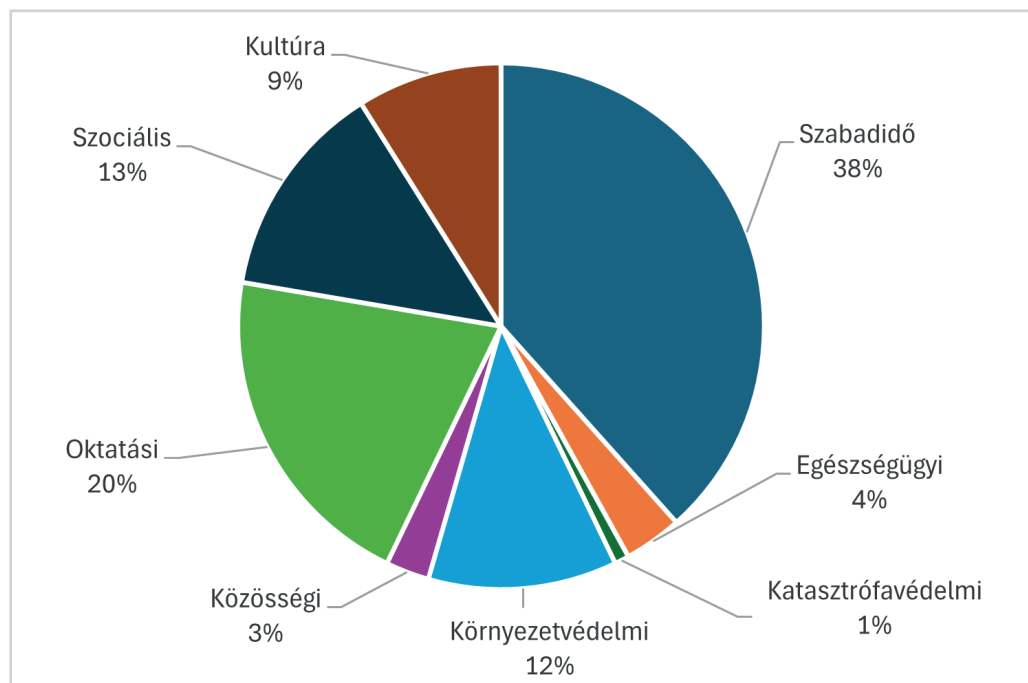
A 2023-as felmérés alapján a programok nehezen vészelték át az IKSZ bevezetését, mert az állami IKSZ-program szélesebb kereteket adott 8 területen, mint a korábbi TESZI-programok keretei, illetve ezek a programok a Szeretetszolgálathoz hasonlóan nem érték el az 50 órát. Az iskolák sok esetben nem tudták adaptálni korábbi programjukat az új helyzetre, így pedagógiai erejük csökkent, miközben a fogadó szer-

² Köszönetet szeretnék mondani Szabó Gabriellának és Kovács Beának, akik első olvasóként véleményükkel segítettek a tanulmány megszületését, valamint mindazoknak a pedagógusoknak, akik interjút adtak és ezzel támogatták a tanulmány elkészültét.

³ Tevékeny Szeretet Iskolája (röviden: TESZI)

vezetek száma folyamatosan nőtt. A mostani felmérés alapján voltak intézmények, ahol a TESZI az IKSZ bevezetése következményeként megszűnt vagy feloldódott az IKSZ-ben. Ez történt a szentendrei Ferences Gimnázium esetében is. Ritka volt az az intézmény, amelyik kitarzott a korábbi szervezeti keretek között, és meg tudta tartani korábbi szociális tanulási célú programját. Szakmai támogatás hiányában elindult a korábbi iskolai önkéntes feladatok beszámítása a nyílt nap szervezésétől a szalagavató bálig, könyvosztásig.

A covid még egy csapást jelentett a programra, hiszen pont a személyközi, rendszeres kapcsolatokra volt a legkevésbé lehetőség ebben az időszakban. A szociális intézmények nem fogadhatták a diákokat. Ekkor vált még a végsőig kitarzó intézmények esetében is hangsúlyossá az 50 óra megszerzése a végzős évfolyamokon – a pedagógiai folyamat helyett. Ez a fajta mintázat jellemzi a szerzetesi iskolák többségét. Nevezhetnénk ezt laissez-faire modellnek. Az IKSZ és a covid a folyamatról áttette a hangsúlyt a tevékenységre, a pedagógiai jellegről az adminisztrációra. Volt, ahol kifejezetten jelezték az IKSZ bevezetésével az adminisztráció ugrásszerű növekedését. Az iskolai szervezésről a hangsúly átkerült a diákok szabad szervezésére; az 1. évfolyamon szerveződött programból 4 évfolyamos teljesítés lett. A legtöbb esetben együtt járt ez a tendencia a fogadó szervezetek számának ijesztő növekedésével, az addig főként szociális területről való fogadó szervezetek relatív felhígulásával más területekről.

1. ábra A Ferences Gimnázium fogadó szervezeteinek területi megoszlása (saját szerkesztés)

A koordináció adminisztratívává vált, és a pedagógiai kísérés, a tevékenységek pedagógiai követése lehetetlenné vált a megnövekedett fogadó szervezetek száma miatt. A reflexió sok esetben elmaradt, a hangsúly az intézményen belüli tevékenységre került mentőövként. Kevés gimnázium tartott ki amellet, hogy iskolán kívül végezzék a közösségi szolgálatot a diákok. Mindezek mellett a program szociális jellege a szerzetesi intézmények esetében megmaradt bűvópatakként. Miként a mostani felmérésben is jelezte számos iskola, hogy a katolikus szellemiség megmaradt a fogadó szervezetek kiválasztásánál, tehát valamilyen szubjektív szűrő maradt a tevékenységek tekintetében. A Patrona Hungariae Iskolaközpont tapasztalata volt, hogy a személyközi kapcsolatra lehetőséget nyújtó intézmények sokszor nem ilyen feladatot adnak (pl. óvoda szobáinak felmosásában segítsenek), hajléktalanok étkeztetése pedig csak megfelelő felkészítés és kísérés esetén való 11. évfolyam alatti korosztályok számára. A fogadó helyek felkészítése is szükséges lenne a program standard színvonala érdekében, így pl. ágytálazás nem lenne IKSZ-esek feladata a kórházban.

3. Az IKSZ pedagógiai célja

A szerzetesi iskolák válaszai az IKSZ pedagógiai céljára éppúgy széttartást mutatnak, mint a 2018-as osztársadalmi önkéntességre vonatkozó felmérés mutatott. A válaszok egy része szociális kompetenciák fejlesztését jelölte meg célként, akár az irgalmasság evangéliumi jócselekedeteire utalva, egy részük a szolgálat jelleget hangsúlyozza, az önkéntességre nevelést jelölte meg, de az önismeretet és tapasztalatszerzést, munkára nevelést is írták. A premontrei gimnázium honlapján a következő szerepel: „Iskolánkban az ötven órából 23 kötött: három óra bevezető és záró foglalkozásokra fordítandó, tíz óra az iskola által szervezett tevékenységekre, tíz óra pedig a fenntartó apátság által szervezett tevékenységekre fordítandó, utóbbit a kilencedik évfolyam második félévében és a tizedik évfolyam első és második félévében kell teljesíteni.”⁴ Ez arra példa, hogy a teljesítés időpontját köti meg egy iskola, ami mindenképpen egyedi megoldásnak tekinthető.

A legnagyobb széttartást a hasonlatokra adott pedagógusválaszok mutattak, néhány ezek közül: „A közösségi szolgálat olyan, mint....., mert”

⁴ Lásd: <https://iskola.premontrei.hu/tanoran-kivuli-elfoglaltsagok/kozossegi-szolgalat> (2023. 12. 08.)

Fogalom	Magyarázat
<i>a segítő kéz</i>	megtanul segíteni önzetlenül is.
<i>a fogmosás</i>	hasznos (lenne, ha mindenki komolyan venné és egy része nem csak papíron valósulna meg), de a gyerekek/fiatalok nem szeretnek vele sok időt tölteni, többnyire csak „letudják”.
<i>a család</i>	közösen kell megoldanunk feladatokat, nehézségeket, melyekből különféle tapasztalatokkal gazdagodunk.
<i>az öngól</i>	az 50 óra elérése kötelező feladatként azt az érzést kelti sok gyerekekben, hogy ő mindennek eleget tett.
<i>átkísérni egy idős embert a zebrán</i>	nekem nem kerül semmibe, másnak nagy segítség.
<i>a puding próbája</i>	evés közben jön meg az étvágy.
<i>az utazás</i>	lehetőséget ad felfedezni önmagadat.
<i>műláb</i>	igazi nincs.
<i>a törődő szülő</i>	segít bevezetni a munka világába.
<i>az adományozás</i>	a diákok az idejüket áldozzák egy nemes ügyért ellenszolgáltatás nélkül.

1. táblázat A közösségi szolgálat hasonlatai a koordinátoroktól (saját szerkesztés)

4. Az első modell a „Laissez-faire”

A koncepció háttere, hogy ezek az intézmények többnyire nem rendelkeznek a közösségi szolgálat bevezetése előtről szerzettszolgálati tapasztalattal. Nem vettek át programot más iskoláktól, hanem a törvényi szabályozásnak igyekeznek eleget tenni. Ennek meg is felelnek, egyedül a program hatékonysága kérdőjelezhető meg. Általában tovább rontotta a megvalósítás színvonalát a covid, ami növelte az esetlegességet a tevékenységeknek, mivel a személyek közti kapcsolat nem volt megvalósítható. Persze hozott hasznos elemeket is, mint pl. bevásárlás az időseknek. Olyan iskolák is áttértek erre a megoldásra, amelyeknek korábban volt hatékony szolgálati programja, de nem tudtak a szülők felől jövő elvárásoknak másként megfelelni, vagy a koordinátor személye megváltozott és a korábbi jógyakorlatot nem adták át. Ezek az iskolák elsősorban adminisztrálnak, és ahogy a fentiekben vázoltam, tág tér marad a strukturálatlan teljesítésre.

Az iskolai felkészítés és feldolgozás esetleges, főként a reflexió szenved hiányt, amit a törvényi szabályozás lehetővé tesz. A diákok maguk szervezik a maguk számára az IKSZ-et, ami lehet praktikus, de ebből fakadóan a pedagógiai hatás esetleges. Nincsenek intézményi elvárások a diákok felé. Nem valósul meg a diák előzetes egyeztetése a tevékenységről az iskolai koordinátorral. Teljesít, amit tud, amilyen feladatot talál,

és ezt utólag adminisztrálja az osztályfőnök vagy az iskolai koordinátor. Ez a megközelítés persze nem zárja ki a színvonalas tevékenységeket. Lehetnek sikeres programok, de intézményi szinten standard pedagógiai hozzáadott értéket nem képvisel a program. A teljesítés pedig 4 évfolyam alatt történik, a diákok egyéni döntése alapján. Számos szerzetesi iskola követi ezt a gyakorlatot napjainkban, az állami iskolákhoz hasonlóan. A tevékenységek a 8 területen többnyire egyenrangúak, az együttműködési megállapodásokat sokszor azt követően kötik meg, hogy a diák már ott volt a szervezetnél. Az intézményen belüli, korábban is végzett tevékenységeknek pedig széles tárházát számítják be közösségi szolgálatos óráként.

Ez abba az irányba mutat, mintha korábban is lett volna iskolán belüli IKSZ, csak nem nevesítették. A korábban önkéntesen végzett feladatokat minősítették át közösségi szolgálatnak. Így nem válik szét az intézményen belül az önkéntesen végzett tevékenység és az IKSZ. A szalagavató szervezése a 11. évfolyamos diákok számára vagy a tankönyvek kiosztása tanév elején, a nyílt nap megszervezése IKSZ-órákat ér. Ez azt jelenti, hogy a diáknak a társadalmi valósággal való szembenézése nem valósul meg a programban, ami pedig fő célja lenne a közösségi szolgálatnak. Mivel erre nem kaptak felkészítést a pedagógusok, számukra a jogszabály betűjének teljesítése az egyedüli kritérium. Tehát nem a szemléletformálás a cél, hanem az 50 óra teljesítése. Ebben az esetben a közösségi szolgálat az önkéntességre nevelésnek nem lesz előszobája, sőt sokszor ellenkező hatást vált ki a diákokból az érettségi előfeltételként hangsúlyozott IKSZ.

5. A kétféle teljesítési modell

Ebbe a kategóriába tartozik számos olyan szerzetesi fenntartású gimnázium, amelyik az IKSZ bevezetése előtt vette át a Szeretetszolgálat programot a Fényi Gyula Jezsuita Gimnáziumtól és máig kapcsolatot tartanak vele a program kapcsán. Volt, ahol csak a 2011-es TÁRS-pályázat adott lökést a közösségi szolgálat jellegű tevékenységek szervezésének. Volt koordinátor, aki elmondta, hogy a covid után ismét elmentek a Fényibe, hogy lendületet nyerjenek.

A második modell alapja, ami csak szűk körére igaz a szerzetesi iskoláknak, hogy sikerült két kategóriába sorolniuk a fogadó szervezeteket, és az IKSZ két típusú teljesítését kialakítani. Szellemes megfogalmazásban ez a TESZI és a KÖSZI (Kötelező Iskolai Szolgálat) vagy A- és B-listás feladatok. A Tevékeny Szeretet Iskolájának fogadó szervezeteit, amelyek kifejezetten személyközi, közvetlen, rászorulóknak való segítségnyújtásra koncentrálnak szociális, oktatási és egészségügyi területen, foglalja magába az A-lista. Az iskolai korrepetálás és az óvodai segítség is ide tartozik. Ezekben az iskolákban 20 vagy 30 órát⁵ kifejezetten ezen a területen kell a diákoknak tevé-

⁵ A kecskeméti piarista gimnáziumnál 35 óra a szociális tevékenység, 15 óra lehet minden más. A Székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium arra törekszik, hogy diákjaik 10 órát szociális érzékenységet fejlesztő tevékenységgel, személyes segítségnyújtással töltsenek. (Oktatási Hivatal monitori jelentés, 2023. május 30.)

kenykedni, közvetlen tevékenységgel töltve. Választhatják azt is diákok, hogy mind az 50 órát itt teljesítik. A pedagógiai kísérés itt valóban személyre szabottan valósul meg, és a tevékenységek 1 évfolyamra, leginkább 9. vagy 10. évfolyamra koncentrálnak. A koordinátor több gimnáziumban kap 2 óra órakedvezményt, de a kulcsa a szervezésnek, hogy az osztályfőnökök az adminisztrációban, illetve számos tanár a mentorálásban segítséget nyújt. A diákok választhatnak a tevékenységek közül és azokra sorrendet kialakítva jelentkeznek, amit a koordinátor elbírál, és a kapacitások fényében osztja be a diákokat a tevékenységekre. A felkészítés-tevékenység-reflexió folyamata megvan. Minden fogadó intézménynek van egy pedagógus felelőse. A zárás vagy egy írásbeli beszámolóval, vagy egy szóbeli zárónappal valósul meg. A piarista gimnáziumokban a zárónapon fogadóintézményenként egy, a fogadó szervezet által kiválasztott, legjobbnak tartott beszámoló hangzik el, de a többi diák is hozzászólhat, kiegészítheti az elhangzottakat. Ehhez a tevékenységek során fényképeket készítenek, amit külön online felületre töltenek fel. Van, ahol az E-Kréta rendszerben vagy más online felületen jelentkeznek és körlevélben kapják meg a helyszíneket, ami csökkenti az adminisztrációt. A fogadó szervezetek száma 20-30 az A lista és a B lista esetében is. A piaristáknál a fenntartó szervez külön évi 3 találkozót a TESZI-koordinátoroknak, ami erősíti a szakmai együttműködést, és egymástól is tudnak ötleteket átvenni.

Iskola által biztosított helyszín	Tevékenységek	Óraszám/hét	Végezhető órák száma, időszak	Fogadható diákok létszáma
Alsóvárosi Ferences plébánia szegénykonyhája	fogadás, megszólítás, felszolgálás, mosogatás, elpakolás, rendrakás	1x2 óra	20-25 téli időszakban	10 fő (2 fő/nap)
Szegedi Zsidó Hitközség Szeretetotthona	felolvasás, beszélgetés	1x2 óra	20-25 egész évben	10 fő (2*2 fő/hét)
Nem Adom Fel Alapítvány	tematika alapján sérültekkel való ismerkedés, érzékenyítés	1x2 óra	50 egész évben	15-20 fő (fixen egész évben)
ÁGOTA Alapítvány – játszóház	játszóház	4 óra/nap	25 keddtől szombatig	2 fő/nap (20 fő)
Piarista Gimnázium	korrepetálás	1x1óra	30 óra egész évben	10 fő
Vakok és Gyengénlátók	programjaikon kísérés, segítés	alkalmi programokon kb. 4 óra	50 egész évben	4 fő

Iskola által biztosított helyszín	Tevékenységek	Óraszám/hét	Végezhető órák száma, időszak	Fogadható diákok létszáma
Idősek Nappali El-látó Intézete (olyan, mint a gyerekeknek a napközi; 7 telephelyük van)	Társasjátékozás, zenehallgatás, irodalmi összeállítás, kreatív foglalkozás, felolvasás, ünnepi műsor szervezése	1x2 óra	50 Délutánonként 13.00–15.00-ig, vagy tanítási szünetekben	2-3 fő/ nap/hely; összesen 7 telephelyük van
Tiszavirág közösség (Hit és Fény Alapítvány része)	Fogyatékkal élőkkel való közös program havonta egyszer	Havonta egy alkalom 3 óra időtartamban + erre való előkészület Nyári tábor	30 óra egész évben	3–4 fő/ alkalom (10 fő)
Üllési Általános Iskola	Korrepetálás; felvételi előkészítő		egész évben	5 fő

2. táblázat Dugonics András Piarista Gimnázium A-listája alapján (saját szerkesztés)

Számos intézményben, pl. a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban a nyitónapra hívják meg az előző év zárónapján tanúságot tett diákokat, ezzel a következő évfolyam érzékenyítését segítve, míg a szentendrei Ferences Gimnázium újraéledő TESZI-programjában a felkészítés és zárás egy rendezvény keretében valósul meg, ahol a programot záró évfolyam beszámolóit meghallgatják a programot következő évben kezdő évfolyam diákjai is.⁶ A teljesített TESZI utáni a többi óra (20–30) szolgál KÖSZI-ként, ami nem feltételez közvetlen segítségnyújtást. Ezt végezhetik a kijelölt évfolyamon kívül is, de itt már nincs pedagógiai kísérés. Ezeknek a tevékenységeknek is megvannak a fogadó szervezetei, ide tartozik sok akcióprogram (pl. adománygyűjtés), de ide sorolódik minden szociális, oktatási és egészségügyi jelleggel nem rendelkező tevékenység (pl. szemétszedés, fizikai munka, illetve az iskolán belül végzett feladatok jelentős része is (pl. székrakodás, szalagavató, nyílt nap segítése). Van, ahol az iskolán belüli óraszám korlátozva van 5–10 órában, míg a saját szervezetnél végzett tevékenységek óraszámja is 10 órában (pl. cserkészlet, Regnum, Kalazancius Mozgalom vezetési feladatok). A diákok ide hozhatnak szervezeteket, de többnyire itt is a meglévő szervezetekhez mennek a diákok. A KÖSZI körébe nem tartozik feltétlenül bele a katasztrófavédelem és a rendőrség; van, ahol igen, de nem hangsúlyos elemként.

⁶ Külön szép hagyomány a piarista gimnáziumok körében, hogy egy gyertya szimbolikus átadásával adja át a TESZI feladatát az azt záró évfolyam a következő évben kezdő évfolyam diákjainak.

6. A harmadik modell: Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium

Az iskolai szeretetszolgálat program 2002-ben indult el Miskolcon. Azóta is a 9. évfolyamon szervezik meg, és része a közösségi szolgálatnak. Ennek oka az is, hogy a bérnői felkészítés része a program, aminek keretében a 10. évfolyamon történik meg a bérnői felkészítés. Az általuk kitalált koncepció lényege, ahogy Velkey Balázs fogalmaz:

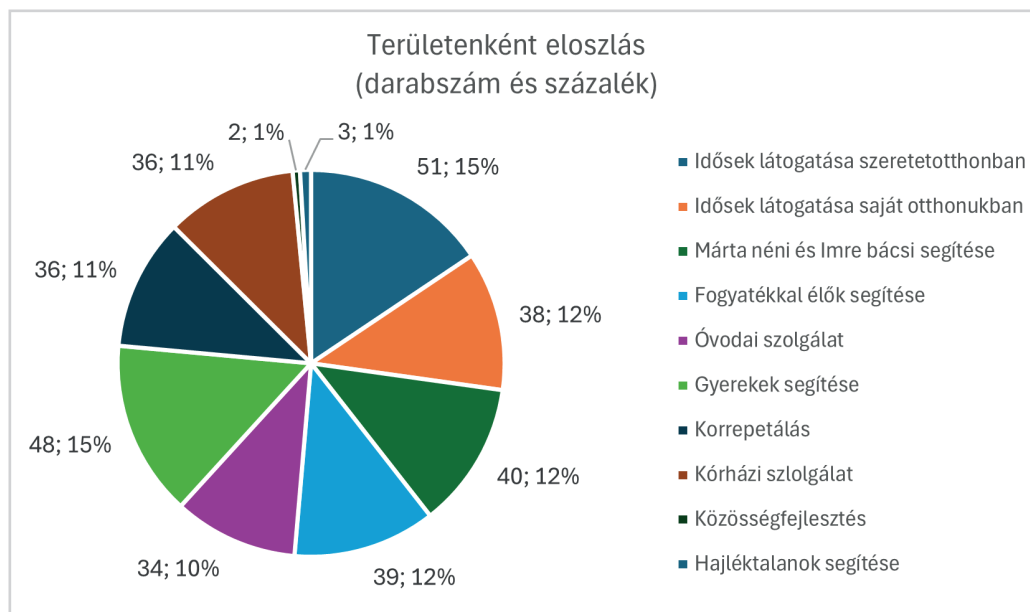
Az iskola által meghatározott célok szabják meg a közösségi szolgálat kereteit. A mi iskolánk programjának elsődleges célja diákjaink képesség- és személyiségfejlesztése közösségi szolgálat által. Lehetőséget és segítséget adjunk a fiataloknak, hogy másokért élő emberekké váljanak. A program során diákjaink tapasztalják meg az adás örömeit és az elfogadás képességét, ismerjék meg jobban önmagukat, táguljon világképük és társadalmi felelősségvállalásuk. Folyamatosan erősödjen bennük a szociális érzékenység és elköteleződés. A szociális tapasztalat a tanulmányi, közösségi és lelki fejlődést segítő programok sorába illeszkedjen. (Velkey, 2014, 11.)

7 hónapon át heti rendszerességgel végzett 30 alkalmat jelent, amihez kapcsolódik 15 óra felkészítés, feldolgozás, reflexió. A következőképpen néz ki a feladatok tervezése.

Közösségi szolgálatunk éves tervezése, feladatai	
Időpont	Feladat
Szeptember, október	Egyeztetés az intézményekkel
Október közepe	Tanúságtétel: az előző évben végzett diákok beszámolója
Október közepe	Egyeztetés az osztályfőnökökkel és kísérő tanárokkal
Október közepe	Bevezető foglalkozás (2 óra)
Október vége	Szolgálati helyek bemutatása (2 óra)
Október vége	Jelentkezés
November eleje	Beosztás és a választott feladatok átadása
November eleje - június eleje	Szeretetszolgálati program
Január vége	I. reflexió (2 óra)
Március - április	II. reflexió (2 óra)
Június eleje	Zárás (7 óra)

3. táblázat Közösségi szolgálat éves tervezet (Velkey, 2014, 12.)

12 év alatt 28 intézménnyel alakítottak ki szakmai kapcsolatot, ahova a tanulók mehettek szeretetszolgálatra. Minden különbsége mellett is nagyon sok hasonlóságot mutat a Projet d'Action Sociale francia jezsuita programmal (Bodó, 2019, 186–210.); a szociális jelleg erősebb Miskolcon, a szervezés mikéntje azonos. A legnagyobb különbség talán, hogy a szolgálati helyeket Miskolcon a diákok mutatják be, míg Marseille-ben börze keretében a szervezetek maguk mutatkoznak be.

2. ábra A Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium diákjai által teljesített IKSZ (Velkey, 2014. 34.)

Az Oktatási Hivatal által végzett idei monitori jelentés kiemeli az iskolában a reflexió fontosságát: „Ahogyan a főbb csomópontokból is látszik, az intézményben különösen hangsúlyos a tevékenységek folyamatos figyelemmel kísérése mellett azok közös feldolgozása is, melynek ismérvei a következők.

- Bevezető foglalkozás: kiscsoportos munka, együtt gondolkodás arról, hogy kik és miért kerülnek ki a társadalomból? Miért van szükség szociális gondoskodásra?
- Szolgálati helyek bemutatása: a szolgálat indításakor a választható feladatok bemutatását az előző évben végzett diákok segítik.
- I. reflexió: erre a találkozásra akkor kerül sor, amikor a tanulók már legalább négy alkalommal végeztek szolgálatot. Ezen egy tanár és egy már tapasztalt, idősebb diák vezetésével mindenki bemutatja a végzett szolgálatot, és beszél arról, hogy mit adott és mit kapott.

- II. reflexió: egy-egy intézményhez kapcsolódó diákokkal történő beszélgetés a végzett munka örömeiről, nehézségekről az adott szolgálati helyszínen.
- Zárás: a programban részt vevő diákok beszámolója a program- és intézményvezetők előtt. Tablókkal, videó- és hangfelvétellel, zenei előadással, diavetítéssel, élménybeszámolóval mutatják be munkájukat.”

Velkey Balázs, aki 2002 óta koordinátora a Szeretetszolgálat programnak, úgy vélekedik, hogy az IKSZ hatott a Szeretetszolgálat programra is, nőtt az adminisztráció (korábban önbevallásos módon vezették csak az órák teljesítését), és előtérbe került a teljesítés a folyamattal szemben. A pandémia pedig szétzilálta a szervezetekkel való kapcsolatokat, illetve nehéz volt utána az újrakezdés. Az 50 óra teljes lefedése tudja biztosítani, hogy az iskola tudja, hogy mi történt az 50 óra alatt. Ennek kialakuló új megoldása a következő:

Régi program	Új program
7 hónapon át heti rendszerességgel végzett, személyközi kapcsolatokra lehetőséget adó tevékenység, kb. 30 alkalom a 9. évfolyamon	9. évfolyam: 35 óra Szeretetszolgálat, 10. évfolyam: 5 óra akcióprogramok karitatív szervezeteknél, 11. évfolyam: 10 óra cigánymisszió, 2 nap óvodában és tanodában Arlón.
Szociális kompetenciák fejlesztése	
A felkészítés-tevékenység-reflexió 3-as szerkezete, 2 x 3 óra felkészítés, 2 x 3 óra reflexió és zárás.	Életkornak megfelelő tevékenységeken keresztül elmélyül a Szeretetszolgálatban megélt tapasztalat.
A program tanévre történő tervezése	
Kiválasztott intézményi kör iskolán kívül: 18 intézmény.	A 10. évfolyamon iskolán belül is tevékenykedhetnek a korrepetáláson kívül is. Szervezett keretek között töltik a teljes 50 órát a diákok.

4. táblázat a korábbi és jelenlegi Iskolai Közösségi Szolgálat program a Fényi Gyula Gimnáziumban (saját szerkesztés)

7. Befejezés

A közösségi szolgálat jelenleg egy nem standardizált határfokú pedagógiai eleme a köznevelési rendszernek, amely az első időszakához képest nem mutat általános minőségi fejlődést. Ahhoz, hogy az IKSZ valóban elérje a kitűzött pedagógiai céljait, szükség lenne szerepet adni neki a tanárképzésben. Arra pedig minden intézményben szükség lenne, hogy támogatást kapjanak a pedagógusok a feladat megszervezéséhez óraszámkedvezményel, portálon, applikáción keresztül technikailag, képzéseken, műhelyeken, pályázatokon keresztül szakmailag. Azokban a szerzetesi iskolákban, ahol nagy szakmai igényességgel működik ez a program ma is, többnyire vagy óra-kedvezmény jár a feladat megszervezéséhez a koordinátornak, a fogadó szervezetért felelős tanárnak vagy igazgatóhelyettesi feladatkör, de a gyakorlat fenntartótól és intézménytől függően változik. A nemzetközi példák segíthetnek a programok hatékony kialakításában. Új megerősítő elem, hogy idén megjelent az első lehetőség arra, hogy egyetemi felvételi pontot is érjen az IKSZ.⁷

A szerzetesi iskolák az elmúlt 10 évben számos útkeresésen estek át a közösségi szolgálat és korábbi programjaik adaptálása kapcsán. Az általuk kifejlesztett kétféle teljesítési modell alkalmas mintát adhat az állami fenntartású intézmények számára és egymásnak is, hogy miként lehet pedagógiai eszközként használni, az erőforrások felhasználásával a szociális tanulás szolgálatába állítani az IKSZ-et.

Irodalomjegyzék

- Bodó M. (2010). Gondolatok az értékelvű vizsgáról. In Mester és Tanítvány, 2010. február, 25. szám 57–64.
- Oktatási Hivatal monitori jelentések (2023). Háttéranyag Összegző jelentés az Iskolai Közösségi Szolgálat monitori látogatásairól (2021), összeállította: Lévainé Müller K. & dr. Bodó M., Oktatási Hivatal.
- Összegző jelentés az Iskolai Közösségi Szolgálat monitori látogatásairól (2022). Szerkesztette: Lévainé Müller K. & Kalocsai J. Oktatási Hivatal (kézirat)
- Velkey B. (2014). A középiskolai közösségi szolgálat tapasztalatai. BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Alkalmazott Pedagógiai és Pszichológiai Intézet Műszaki Pedagógiai Tanszék Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga szakirányú továbbképzési szak, Miskolc.
- Zarándy G. (2014). A közösségi szolgálat előzményei a magyar katolikus közoktatásban. Szakdolgozat, BME Gazdaság- És Társadalomtudományi Kar Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet Műszaki Pedagógia Tanszék Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga szakirányú továbbképzési szak.

⁷ Az Állatorvosi Egyetemen a szakirányú területen végzett Iskolai Közösségi Szolgálat 8 többletpontot ér: <https://univet.hu/hu/felveteli/felveteli-2024/>. (2023. 12. 14.) Ez tovább növeli a program szakmai támogatásának indokoltságát service-learnig irányba.